

Handläggare: Carina Cannertoft/
Christina Grönberg
Telefon: 08-508 43 028/
508 25 904

Till
Socialnämnden

Förebyggande insatser för att minska cannabisanvändandet bland unga

(1 Bilaga)

1. Socialnämnden godkänner redovisningen
2. Socialnämnden överlämnar redovisningen till stadsdelsnämnderna

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Fredrik Jurdell
Avdelningschef

Sammanfattning

I budgeten år 2013 avsattes tio miljoner för att minska cannabisanvändandet bland unga. Utvecklingsenheten på socialförvaltningen samlade stadsdelsförvaltningarnas preventionssamordnare till en workshop med syfte att arbeta fram en plan för ett antal strukturerade åtgärder som kan genomföras gemensamt över staden. Utifrån workshopens resultat har en plan för ett antal förebyggande insatser tagits fram. En inriktning är att möjliggöra ett utökat arbete med föräldrar i syfte att öka deras kunskap och medvetenhet om narkotika, samt att få igång en diskussion med sina barn om cannabis. Fokusgrupper och en kampanj föreslås. En annan inriktning är att arbeta mer med att öka kunskapen bland de professionella som möter ungdomar. Det går i linje med Trestadsarbetet och skulle komplettera de satsningar som redan görs eller planeras med ytterligare yrkesgrupper. Förvaltningen föreslår också ett antal utredningsuppdrag när det

gäller eventuell utveckling av en *cannabis app*, webbaserad information till skolor, utökat samarbete med stadens fritidsverksamhet samt analys av samband mellan skolfrånvaro och cannabis (källa Stockholmsenkäten).

Då det kan finnas en koppling mellan alkohol/tobak och cannabis föreslår förvaltningen att nylansera det omarbetade programmet EFFEKT mot alkohol och tobak i innerstadsstadsdelarna samt finansiera ett pilotprojekt mot tobak på Södermalm.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom den stadsövergripande avdelningen.

Bakgrund

Resultat från Stockholmsenkäten visade år 2010 en oroande utveckling när det gäller andel elever i grundskolans år 9 och gymnasiets år 2 som provat narkotika. Maria Ungdom kan numer också konstatera att den primärdrog som unga söker hjälp för är cannabis, till skillnad från tidigare då alkohol dominerade. I budgeten år 2011 och 2012 tillsköts 2 respektive 5 extra miljoner kronor i syfte att minska narkotikaanvändningen bland barn och unga. De extra medlen fördelades till respektive stadsdelsnämnd och insatserna följdes upp av socialförvaltningen. Många bra insatser genomfördes, i vissa fall var det dock svårt att urskilja dessa från ordinarie verksamhet. I 2012 års Stockholmsenkät hade andel (främst pojkar) som provat narkotika sjunkit något, men de ligger fortfarande kvar på en hög nivå, speciellt i jämförelse med övriga länet och med nationella resultat.

Det är delvis ovanstående situation som ligger till grund för Trestadssamarbetet mellan Stockholm, Göteborg och Malmö år 2012 till 2014 med finansiering från Socialdepartementet.

I budgeten år 2013 avsattes extra medel med syfte att minska cannabisanvändandet bland unga. Istället för att medlen fördelades mellan stadsdelsnämnden uppdrogs åt socialförvaltningen att samordna medlen med syfte att användas på ett så effektivt sätt som möjligt.

Ärendet

I februari år 2013 genomfördes en workshop med stadsdelsförvaltningarnas preventionssamordnare. Syftet var att arbeta fram en plan för hur de extra, avsatta medlen i budget för att minska cannabis bland unga kan användas på ett effektivt och strukturerat sätt. Innan workshopen presenterades också relevanta befintliga

verksamheter och aktiviteter (även vård- och behandling) i syfte att särskilja dessa från förslag som skulle arbetas fram.

I ärendet beskrivs förslag till planerade aktiviteter under året.

Föräldrasamverkan

Det finns omfattande forskning som visar att effektiva preventiva insatser bör riktas till föräldrar/vårdnadshavare. Det är bra om föräldrar har god kunskap om cannabis och är medvetna om ungas risk- samt skyddsfaktorer och de behöver framförallt vara engagerade i sina barn. Ett av workshopens föreslagna teman var därför samverkan med föräldrar. För att tidigt stärka föräldraengagemanget ansågs tillgång till föräldrastöd såsom ABC och KOMET vara mycket viktigt. Kännedom om vart man som förälder kan vända sig men också utvecklandet av fler service/lågtröskelinsatser för dem som upplever oro diskuterades

Maria Ungdom erbjuder ”föräldrautbildning i cannabiskunskap” och efterfrågan på kurserna är större än tillgången. Utbildningen vänder sig till föräldrar i Stockholms stad och kursen sträcker sig över tre tillfällen, 1,5 timmar per gång på kvällstid. Varje grupp innehåller 10-15 föräldrar. Kursen är kostnadsfri och leds av två kursledare. Ämnen som tas upp är hur Cannabis påverkar ungdomar fysiskt, psykiskt och socialt och hur man som förälder kan prata med sin tonåring om detta. Individuell rådgivning för föräldrar finns också på Maria Ungdom. Enheten genomför informationsinsatser till professionella och föräldrar, ofta i samband med föräldramöten i skolor men också i andra sammanhang som stadsdelsförvaltningarna arrangerar.

Specifika förslag med syfte att öka föräldrars engagemang och kunskap var fokusgrupper och en föräldrakampanj. Kampanjer är ett bra sätt att skapa uppmärksamhet och öka medvetenheten kring ett ämne men bör kombineras med andra insatser för att ge resultat.

Samverkan med unga

En annan inriktning på förslagen var samverkan med ungdomar själva. Även för målgruppen unga föreslogs en kampanj eller någon form av kommunikationsinsats. I workshopen framkom även förslag såsom ökad tillgång till strukturerad fritidsverksamhet, minska tobaksbruket bland unga samt att ge ungdomar relevant kunskap om cannabis för att minska missbruket. Aktiviteter som ansågs viktiga var läxhjälp på fritidsgårdar, mer uppsökande arbete (även på nätet)utreda och använda sociala medier i högre utsträckning. Ungdomars fritid identifierades som ett viktigt område. Preventionssamordnarna upplever att det

finns stora skillnader mellan stadens fritidsverksamheter och det vore önskvärt att identifiera viktiga hörnstenar i en fritidsverksamhet för att fungera som en god preventiv verksamhet. De cannabisutbildningar som genomförts för fritidsledare inom Trestadsprojektet under hösten 2012 har varit en bra start för ett närmare samarbete runt preventionsfrågor.

Samverkan med professionella

Liksom det fanns en önskan om hög kunskapsnivå och medvetenhet om cannabis hos föräldrar, fanns liknande resonemang kring de professionella grupper som ofta möter ungdomar i sitt arbete. Förutom en god kunskapsnivå om cannabis samt risk- och skyddsfaktorer bör professionella medverka i högre utsträckning på sociala arenor liksom inom sociala medier.

En högre medvetenhet om cannabis inom socialtjänsten generellt efterfrågades och framförallt vore det bra om de som arbetar inom försörjningsstöd har en grundkunskap om cannabis. Ett verktyg för att höja kompetensen bland professionella är preventionsprofilen¹ enligt workshopdeltagarna vilken är framtagen och kommer paketeras samt lanseras inom Trestadsprojektet. Ett annat angreppssätt är fler utbildningsinsatser för ytterligare yrkeskategorier i linje med Trestadsprojektet.

Situationella åtgärder

En rad situationella åtgärder diskuterades också, såsom att bidra till hög upptäcktsrisk, försvåra försäljning och bruk på offentlig plats och minska tillgängligheten på cannabis. Det handlar om områden som är svåra att påverka för staden då det antingen är ett polisiärt ansvar eller komplicerade mekanismer som är beroende av många olika faktorer. Förslag som däremot anknyter till tidigare resonemang om att öka föräldraengagemanget genom föräldravandringar är genomförbart inom stadens verksamheter. Förslag om att utbilda medborgarvärdar ligger i linje med tidigare resonemang om vikten av god kunskap bland professionella. I det här fallet handlar det om en högre kunskap i de miljöer som ungdomarna finns.

Samverkan med skolan

Skolan är en viktig arena för att förebygga och tidigt upptäcka användning av cannabis hos unga. Det görs bäst genom att skolan utför sitt kärnuppdrag. Det

¹ Ett verktyg för att arbeta med risk- och skyddsfaktorer inom förskola, skola, fritid och socialtjänstens verksamheter för barn och unga.

finns omfattande forskning som visar att framgång i skolan skyddar mot drogproblem medan misslyckanden i skolan är en riskfaktor. Eleverna har rätt att få kunskap om narkotika och dess effekter på samma sätt som de har rätt att bli informerade om andra samhällsfrågor. God kunskap är en förutsättning för att kunna fatta förnuftiga beslut.

Förutom att utveckla ungas kunskaper och kompetenser finns det i skolmiljön möjligheter att upptäcka unga i behov av stöd, det gäller för såväl yngre som äldre elever. En väl fungerade elevhälsovård som samverkar med lärare, föräldrar och vid behov även med socialtjänst kan göra skillnad för en ung person.

Misslyckande i skolan är en riskfaktor och skolnärvaro är därför viktigt. Socialförvaltningen har i budget 2013 tillförts 10 mkr för att i samarbete med utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna förstärka arbetet för att barn och unga ska klara skolgången. Även inom PLUS verksamhet finns ett utvecklingsarbete som syftar till ökad skolnärvaro.

Utöver skolans kärnuppdrag är skolan också en plats för andra förebyggande insatser och en arena där föräldrar kan mötas och utbyta erfarenheter. Under workshopen nämndes preventionsprogrammet EFFEKT (fd ÖPP) som syftar till att minska ungas alkoholkonsumtion och skjuta upp debutåldern genom att systematiskt informera föräldrar på föräldramöten och ge dem förutsättningar för gemensamma diskussioner. EFFEKT (alkohol) används idag i många högstadieskolor och kan med fördel spridas till fler.

Insatser mot tobak

Stockholmsenkäten visar att det finns en samvariation mellan att röka och att ha provat narkotika. Det är betydligt mer vanligt att unga som röker har provat cannabis jämfört med de som uppger att de *inte* röker. Forskningen är dock inte helt enig om huruvida tobaksbruk är en inkörsport till cannabis. Det finns dock forskare som hävdar att så är fallet vilket kan motivera insatser mot tobak även i detta sammanhang. Inom ramen för Trestad pågår exempelvis ett projekt som syftar till att utveckla EFFEKT till mellanstadieelever och deras föräldrar i syfte att minska tobaksbruk och på sikt även narkotika bland unga. Södermalms stadsdelsförvaltning ligger i startgroparna för att utveckla "Ett tobaksfriare Södermalm", där EFFEKT är ett verktyg. Projektet kan stå som modell för övriga innerstadsstadsdelar som också visat intresse av att arbeta mot tobak.

Behandling

Genom förstärkning i budget 2013² kommer personalstaben på Maria Ungdom att utökas med en tjänst som kommer att ha ett särskilt ansvar för att länka de ungdomar som aktualiserats via MUMIN till stöd/behandling. Detta arbete kommer att innebära ett intensifierat samarbete med stadsdelsförvaltningar kring dessa ungdomar vad gäller yttranden och ungdomskontakt. Ett samarbete finns redan, men kommer på detta sätt att ytterligare utvecklas. Det finns även kopplingar mellan detta arbete och sociala insatsgrupper.

PUMAN, som har en något äldre målgrupp än Maria Ungdom är en resurs för unga vuxna som vill förändra sin alkohol- och drogvanor. Verksamheten bedrivs inom socialförvaltningens behandlingsenhet och erbjuder alkohol- och narkotika rådgivning samt samtalsbehandling för unga vuxna mellan 18-28 med risk att utveckla alkohol eller narkotikaberoende. De arbetar med ett specifikt haschavvänjningsprogram för personer som är över 18 år och inte längre vill vara beroende av cannabis. Det är kostnadsfritt och frivilligt att delta i programmet.

IT/webb/sociala medier

Digital kommunikation såsom webb och sociala medier är ett utvecklingsområde. Förslag som framkom på workshopen var att mer uppsökande arbete borde ske på webben som en arena för det drogförebyggande arbetet genom digitalisering. Sociala medier kan också fungera som kanaler för exempelvis kampanjer. Exempel på ”appar” som kan utvecklas och spridas är drogförebyggande-, föräldrastöd-, och fältassistent-appar.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen anser att den mest konkreta, generella och mätbara insatsen för att öka föräldrars kunskap samt medvetenhet om cannabis är att genomföra en kampanj. Tidigare erfarenheter av kampanjer på förvaltningen visar att ett utskick direktadresserat till vårdnadshavare har ett högt läsvärde och uppskattas av föräldrar. Det är viktigt att kampanjen är väl utformad utifrån syftet att öka kunskapen och även att uppmuntra föräldrar till samtal med sina ungdomar. Förvaltningen föreslår i enlighet med förslag från preventionssamordnarna att kampanjen föregås av fokusgrupper med föräldrar som kan ge ett bättre underlag till vilken typ av information föräldrar önskar och på vilket sätt föräldrar samtalar med sina barn. Fokusgrupper har genomförts med unga inom Trestad-projektet. Att också göra fokusgrupper med föräldrar blir ett intressant komplement till de grupper som genomförts och bra underlag till kampanjen. Förvaltningen föreslår

² 2 mkr av de avsatta medlen är öronmärkta för Maria Ungdom

även att kampanjen kopplas till förslag om att genomföra föräldravandringar. Kampanjen kan fungera som ett hjälpmedel i att rekrytera föräldrar.

Förvaltningen föreslår att medel för cannabisprevention används för att utöka de föräldrautbildningar om cannabis på Maria Ungdom då trycket på utbildningarna är högt. Föräldrautbildningarna ska utökas så att plats ges skyndsamt till dem som redan står i kö till nuvarande utbildningar på Maria Ungdom. Ett utvecklingsarbete ska också göras med att erbjuda utbildningar lokalt i stadsdelsförvaltningarna i samarbete med preventionssamordnare och fältassistenter. Medel ska också avsättas för att förstärka och utveckla arbetet med generella föräldrastödsprogram för tonårsföräldrar.

I samband med kampanjarbetet kan även frågan om ökad närvaro på sociala medier utredas. Syftet och målsättningen med närvaron i sociala medier är styrande för hur arbetet ska bedrivas. Förvaltningen tog under 2012 fram en handbok i hur social media kan användas inom socialtjänsten. Handboken visar att det finns en rad juridiska aspekter att beakta i arbetet med internet. Förvaltningen föreslår att frågan om sociala medier tas upp i samband med kampanjarbetet genom att ta hjälp av en kommunikationsbyrå. Förslagsvis kan en workshop genomföras för att inventera behov och utveckla idéer för exempelvis utveckling av appar. Detta arbete ska samordnas med den socialrådgivning på nätet som beräknas starta i mitten på maj och med de planer som finns inom Trestadsprojektet om utveckling av webbportal och/eller chatt på Maria Ungdom.

Ungdomars fritid identifierades som ett viktigt område. Förvaltningen föreslår att ett arbete påbörjas för i dialog med berörda verksamheter på stadsdelsförvaltningarna utröna vilka de viktiga hörnstenarna (exempelvis läxhjälp) är i en fritidsverksamhet för att fungera som en preventiv insats för en målgrupp som är mycket viktig att nå.

Preventionsprogrammet EFFEKT skulle kunna utvecklas till att även ta upp frågor om tobak och cannabis. Som tidigare nämnts finns ingen forskning på huruvida EFFEKT i sin nuvarande form kan påverka ungas konsumtion av narkotika. Undersökningar visar dock (precis som för rökning) att unga som använder narkotika oftare än andra även är alkoholkonsumenter. Innerstadens stadsdelsområden har påbörjat ett arbete med att uppdatera EFFEKT och även lägga in information från Stockholmsenkäten om tobak och narkotika.

Förvaltningen anser i enlighet med preventionssamordnarna att en fortsatt spridning av EFFEKT är viktigt för att skapa förutsättningar för fortsatt implementering. Förvaltningen föreslår därmed uppdatering av material och en

plan för spridning i dialog med utbildningsförvaltningen. Förvaltningen föreslår även att ett samlat webbaserat informationsmaterial tas fram för skolorna där en sällning av olika metoder och program genomförts för att hjälpa skolorna att kunna orientera sig bland den mängd angreppssätt som finns för att arbeta med ANTD frågan. Vidare föreslår förvaltningen att använda Stockholmsenkäten till ytterligare analyser för att utöka kunskapen om faktorer som samvarierar med cannabis. Skolfrånvaro är en företeelse som förvaltningen föreslår ska utföras mer analyser kring.

När det gäller de professionellas kunskapsnivå föreslår förvaltningen en utbildningsinsats för personal inom försörjningsstöd och medborgarvårdar. Det finns en omfattande utbildningsinsats för ett antal yrkesgrupper inom Trestadsarbetet som föreslås kompletteras med personal inom försörjningsstöd och medborgarvårdar. Förvaltningen vill betona att alla utbildningsinsatser för professionella bör ha ett ”lär din kollega”- perspektiv. För att få en kontinuitet i kunskapsnivån bör ett system användas för att kunskapen bevaras inom organisationen genom överföring kollegor emellan. En annan konkret insats som verktyg för att höja kunskapen för professionella inom staden är att förvaltningen föreslår en lansering av preventionsprofilen.

Förvaltningen föreslår att ett pilotprojekt mot tobak på Södermalm i enlighet med bifogad projektplan finansieras med 300 000 kr inom ramen för de extra medlen samt att projektet kompletteras med en utvärdering. Det är viktigt att mäta huruvida de insatser som genomförs kan visa på goda resultat för att i så fall sprida arbetssättet till stadens övriga stadsdelsförvaltningar.

Bilagor

- Projektplan Tobaksprojektet Södermalm